

«8D03105 – Халықаралық қатынастар» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Нышанбаев Нурболат Кайратовичтің « Қазіргі заманғы халықаралық қатынастар жүйесіндегі мемлекет сыртқы саясатындағы көпвекторлы саясат принципі: Қазақстан Республикасы мысалында » тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми

ПІКІР БЕРУШІНІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	1.1 Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясатын халықаралық қатынастар теориялары тұрғысынан зерттеу төмендегі бағыттарға және құжаттарға толық сәйкес келеді: 1. Ғылымды дамытудың басым бағыттары (ҚР БҒМ, 2021–2025 жж 2. Қазақстанның ұлттық даму жоспары – 2025» (ҚР Президенті Жарлығы, 2021 ж.) құжатында көрсетілген: ұлттық мүддені халықаралық деңгейде ілгерілету; көпвекторлы сыртқы саясатты нығайту; жаһандық процестерге белсенді қатысу міндеттерімен сәйкес келеді. 3. Қазақстан Республикасының 2023–2029 жылдарға арналған ғылым мен технологияларды дамытудың тұжырымдамасы: «Ұлттық мүддені қорғаудың ғылыми негіздері» және «аймақтық тұрақтылықты ғылыми тұрғыда қамтамасыз ету» мақсаттарына нақты сәйкес келеді. 1) Диссертациялық жұмыс автордың жеке бастамасымен орындалған, мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын ғылыми жоба немесе мақсатты бағдарламаларға қатысы жоқ. Диссертациялық жұмыс мемлекет бюджетінен

			қаржыландырылатын ғылыми жоба немесе нысаналы бағдарлама аясында орындалған жоқ. 2) Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасында ғылымды дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасында айқындалған «Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдарды дамыту» бағытына сәйкес орындалды. 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес келеді.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады, себебі қазіргі заманғы халықаралық қатынастар жүйесіндегі көпвекторлы сыртқы саясат қағидатын Қазақстан Республикасының үлгісінде кешенді түрде зерттеу – ғылыми және практикалық тұрғыдан аса өзекті мәселе. Жұмыстың маңыздылығы ашылған, себебі кіріспеді зерттеу нысаны мен пәні, мақсат-міндеттері, өзектілігі мен ғылыми жаңалығы нақты әрі жүйелі түрде тұжырымдалған. Автор ұсынған теориялық-талдамалық база мен практикалық нәтижелер қазіргі халықаралық қатынастар саласындағы ғылыми ізденістерге негіз бола алады.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	1) Жазу деңгейі – жоғары. Мәтін ғылыми стиль талаптарына сай жазылған, құрылымы жүйелі, тілдік құралдары бірізді және нақты қолданылған. Автор зерттеу нысаны мен пәнін, мақсат-міндеттерін, ғылыми жаңалығын және теориялық-әдіснамалық негіздерін анық әрі түсінікті түрде тұжырымдайды. Терминология орынды таңдалған, пәнаралық ұғымдар дұрыс сәйкестендірілген. Жазу барысында логикалық тұтастық пен бірізділік сақталған, сөйлемдердің құрылымы күрделі ғылыми мәтінге тән.

			Тілдік нормаларға сай, қазақ ғылыми тілінің нормалары мен стильдік талаптары ескерілген.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі:	4.1
		1) негізделген;	1) -негізделген
		2) ішінара негізделген;	Диссертациялық зерттеу халықаралық қатынастар теориясы тұрғысынан Қазақстанның сыртқы саяси стратегиясына баға беріп, оның көпвекторлық ұстанымының мәнін, мазмұнын, тиімділігін және болашағын зерделеуге бағытталған. Бұл зерттеу қазіргі халықаралық қатынастардың трансформациялану кезеңінде Қазақстанның орны мен рөлін анықтауға көмектеседі және сыртқы саясатты одан әрі жетілдіру жолдарын ұсынуға негіз болады.
		3) негізделмеген.	
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:	4.2
		1) айқындайды;	1)-айқындайды
		2) ішінара айқындайды;	Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын нақты, логикалық және толық түрде ашылған, зерттеу объектісі мен мәселесін жан-жақты көрсетілген. диссертацияның негізгі тақырыбының әрбір аспектісі зерттеліп, ғылыми ізденістің ауқымы мен бағыты анық көрініс тапқан. Мазмұнда диссертация тақырыбындағы басты ұғымдар, проблемалар, зерттеу шеңбері мен негізгі сұрақтар анық көрсетілген. Мазмұн тақырыптың мазмұндық қырларын жүйелі түрде бөліп, әр бөлімде қандай зерттеу міндеттері шешілетінін айқындаған. Тақырыптың ғылыми жаңалығын, қазіргі ғылыми және практикалық маңызын көрсетуге тырысқан. Диссертация мазмұнында тақырыпқа қатысты теориялық түсініктер, концепциялар бірлесіп қарастырылған. диссертация мазмұны диссертация тақырыбының ғылыми ауқымын, зерттеу бағытын, оның теориялық және практикалық маңызын нақты әрі жүйелі түрде сипаттап, тақырыптың жан-жақты ашылуын қамтамасыз еткен.
		3) айқындамайды.	

		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:	4.3
		1) сәйкес келеді;	1) сәйкес келеді
		2) ішінара сәйкес келеді;	Мақсаты мен міндеттері тақырыпқа толығымен сәйкес келеді. Жұмыста көпвекторлық саясаттың мәні, мазмұны және халықаралық ахуалдағы рөлі жан-жақты ашылған. Мақсат пен міндеттердің бір-бірімен ішкі логикалық байланысы сақталған.
		3) сәйкес келмейді.	
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	4.4
		1) толық байланысқан;	1) байланысқан Кіріспеде қазіргі халықаралық қатынастар жүйесінің көпполярлы сипаты мен Қазақстанның геосаяси орны анық көрсетілген. Осы өзектіліктен туындаған зерттеу мақсаты — көпвекторлы сыртқы саясаттың теориялық және практикалық мәнін ашқан. Бұл — өзара логикалық тұрғыда байланысқан. Зерттеу мақсаты нақты міндеттер арқылы кезең-кезеңімен жүзеге асырылған. Бұл міндеттер мақсатты толық ашуға бағытталған және бір-бірін толықтырады. Олардың барлығы мақсат пен міндетке қызмет етеді, сондықтан әдістемелік сәйкестік сақталған. Диссертация құрылымы мен мазмұны сәйкес. Диссертация құрылымы ғылыми талаптарға сай: тақырып — өзекті; мақсат — нақты және ауқымды; міндеттер — мақсатты кезеңдеп ашады; әдіснама — тақырыпқа сәйкес; әр бөлім — бір-бірімен өзара сабақтас. логикалық байланыс жоғары деңгейде қамтамасыз етілген.
		2) ішінара байланысқан;	
		3) байланыс жоқ.	
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	4.5
		1) сыни талдау бар;	1) сыни талдау бар Автор диссертацияда Қазақстан Республикасының көпвекторлы сыртқы саясатын тек сыртқы саясат доктринасы ретінде емес, теориялық-концептуалдық талдау нысаны ретінде қарастырады. Бұл ретте көпвекторлық принципі халықаралық қатынастар теориясындағы күштер балансы, реализм, орта державалар
		2) талдау ішінара жүргізілген;	
		3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген;	

		4) талдау жоқ.	тұжырымдары тұрғысынан сарапталған. Қазақстанның сыртқы саясатына жаңа интерпретациялық тәсіл ұсынылған. Жұмыста көпвекторлық саясаттың тиімділігі мен шектеулері салыстырмалы талдау арқылы дәлелденген. Сыртқы саясаттағы басым бағыттар дереккөздер мен нақты оқиғалар арқылы дәлелденіп, олардың Қазақстан үшін маңыздылығы мен салдары сарапталған. Қазақстанның көпвекторлы саясатына қатысты алдыңғы зерттеулер автор ұсынған жаңа концепциялармен салыстырылып, оның айырмашылығы мен артықшылықтары көрсетілген. Бұрынғы еңбектерде көпвекторлылық көбіне декларативті сипатта қарастырылса, бұл диссертацияда ол практикалық және теориялық негізде жүйелі талданған. Автор ұсынған жаңа пайымдаулар ғылыми жүйелілікке, теориялық логикаға және тәжірибелік дәйектерге негізделген. Жаңа тұжырымдар дискурсивтік негізде дәлелденген.
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	5.1 1) жаңа Диссертацияда Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясаты халықаралық қатынастар теориясының реализм, либерализм, күштер балансы, конструктивизм секілді іргелі тұжырымдамалар аясында алғаш рет жүйелі талданған. Бұған дейін бұл ұғым негізінен саяси-идеялық сипатта, прагматикалық көзқарас тұрғысынан ғана қарастырылып келген. Көпвекторлы сыртқы саясаттың теориялық негізі мен эволюциясы алғаш рет концептуалды түрде талданған; Қазақстанның орта держава ретіндегі орны мен ықпалы туралы жаңа интерпретация берілген; Елдің сыртқы саяси стратегиясы аймақтық және жаһандық ойыншылармен өзара әрекеттестік контекстінде сипатталған; Қазақстанның көпвекторлы саясатының тұрақтылық, қауіпсіздік және көпжақты серіктестікке

			қосқан үлесі теориялық және эмпирикалық негізде бағаланған. Бұған дейінгі зерттеулерде көпвекторлылық көбіне тәуелсіздіктің алғашқы жылдарындағы сыртқы саясат моделі ретінде сипатталса, бұл диссертацияда ол динамикалық, стратегиялық, прагматикалық жүйе ретінде талданады; Жаңа нәтижелер көпвекторлы саясатты бейбіт дипломатия мен геосаяси тепе-теңдік құралы ретінде бағалауға мүмкіндік береді.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	5.2
		1) толығымен жаңа;	1) жаңа
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	Диссертациялық зерттеудің қорытындылары тақырыптың өзектілігі мен зерттеу логикасына сай жасалған. Автор Қазақстан Республикасының көпвекторлы сыртқы саясатын қазіргі халықаралық қатынастар жүйесі контекстінде талдай отырып, оның теориялық және практикалық қырларын жаңа деңгейде пайымдаған.
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Автор ұсынған тұжырымдар мен қорытындылар көпвекторлы сыртқы саясаттың мазмұнын жан-жақты саралап, оның институционалдық, дипломатиялық және геосаяси тетіктерін жаңаша пайымдауға жол ашады. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері отандық және шетелдік ғылыми әдебиеттермен салыстырылып, олардың аясында авторлық көзқарастың артықшылықтары мен жаңалығы дәлелденген.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	Жалпы алғанда, диссертация қорытындылары ғылымға нақты үлес қосатын, бұрын кеңінен зерттелмеген қырларды ашатын жаңа ғылыми нәтижелер болып табылады.
		1) толығымен жаңа;	5.3
			Диссертациялық жұмыста Қазақстан Республикасының көпвекторлы сыртқы саясаты аясындағы басқарушылық шешімдер ғылыми негізде сарапталып, олардың

		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	халықаралық қатынастар жүйесінде жүзеге асу тетіктері терең талданған. Автор ұсынған тұжырымдар мен ұсыныстар сыртқы саясатты жүзеге асырудың институционалдық және дипломатиялық механизмдерін жетілдіруге бағытталған. Атап айтқанда, зерттеуде Қазақстанның геосаяси орналасуы мен орта держава ретіндегі рөлін ескере отырып, көпвекторлы саясаттың стратегиялық басқару үлгісі жасалған. Бұл үлгі халықаралық серіктестермен тиімді қарым-қатынас орнату, сыртқы саясаттағы тәуекелдерді төмендету және ұлттық мүдделерді көпжақты форматта қорғау құралдарын нақтылауға мүмкіндік береді. Автор ұсынған басқарушылық шешімдер халықаралық тәжірибелермен салыстырылып, олардың Қазақстанның сыртқы саяси доктринасына бейімделуі дәйекті түрде дәлелденген. Сонымен қатар, жұмыста сыртқы саясаттағы прагматизм мен теңгерімділік принциптерінің мемлекетаралық келісімдер жүйесіндегі рөлі терең талданып, бұл бағыттағы шешімдердің жаңа әрі қолданбалы сипатта екені көрсетілген. диссертацияда ұсынылған басқарушылық шешімдер жаңалыққа ие, әрі ғылыми және тәжірибелік тұрғыдан негізделген
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет:	7.1 Диссертациялық жұмыста ұсынылған барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан жүйелі, логикалық және дәлелді түрде тұжырымдалған. Автор көпвекторлы сыртқы саясаттың теориялық негіздерін, тарихи қалыптасуын
		7.1 Ереже дәлелденді ме?	
		1) дәлелденді;	
		2) шамамен дәлелденді;	

		3) шамамен дәлелденбеді;	және Қазақстанның халықаралық қатынастар жүйесіндегі тәжірибесімен байланысын кең ауқымды дереккөздерге, ресми құжаттарға, халықаралық рейтингтер мен келісімдерге, сондай-ақ отандық және шетелдік зерттеушілердің еңбектеріне сүйене отырып дәлелдеген. Жұмыста көпвекторлы саясаттың іске асу механизмдері нақты геосаяси оқиғалар мен сыртқы саясаттағы шешімдер арқылы талданып, олардың тиімділігі мен салдары ғылыми логикамен бағаланған. Сонымен қатар, автор ұсынған ғылыми ережелер – Қазақстанның сыртқы саяси бағытының конструктивтілік, теңгерімділік және көпжақтылық сияқты қағидаттарға негізделетіні туралы тұжырым – дәйекті мысалдармен бекітілген және әртүрлі елдермен қарым-қатынастарды саралау арқылы негізделген. Қорытындылар бірізді, мазмұнды және диссертация тақырыбына толық сәйкес келеді. Әрбір ереже мен ғылыми тұжырым теориялық талдау, салыстырмалы бағалау және нақты фактілерге сүйеніп берілген. Бұл өз кезегінде жұмыстың ғылыми сапасын арттырып, қорытындылардың сенімділігін қамтамасыз етеді.
		4) дәлелденбеді;	
		5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	
		7.2 Тривиалды ма?	
		1) ия;	
		2) жоқ;	
		3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес.	
		7.3 Жаңа ма?	
		1) ия;	
		2) жоқ;	
		3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес.	
		7.4 Қолдану деңгейі:	
		1) тар;	
		2) орташа;	
		3) кең	
		4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.	
		7.5 Мақалада дәлелденген бе?	
		1) ия;	
		2) жоқ	
		3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	
			7.2 Тривиалды емес деп бағалауға негіз бар, Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясатына жаңа теориялық-методологиялық қырлардан қаралған. Көпвекторлық саясаттың аймақтық және жаһандық деңгейдегі нақты мысалдарын талдап, жаңа интерпретациялар берген. Қазақстан тәжірибесін басқа мемлекеттермен салыстырмалы зерттеу арқылы ерекшеліктерін нақты көрсеткен. Жаңа нақты ұсыныстар ұсынған. Ғылыми қорытындылар кең дереккөздерге, халықаралық аналитикалық шолулар мен ресми құжаттарға негізделген.

8.	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	8.1 Әдіснама негізделген тақырып пен мақсатқа сәйкес әдістер таңдалған, көпвекторлы сыртқы саясаттың табиғатын ашу үшін салыстырмалы талдау әдісін қолданған. Жүйелі тәсіл құрылымдық-функционалдық әдіс арқылы халықаралық қатынастардағы акторлардың рөлін сараланған. Әдіснамалық бөлімде бұл әдістердің неге таңдалғаны нақты түсіндірілген. Теория мен практика арасындағы байланысты қамтамасыз етілген. Теориялық әдістер үйлесімді қолданылған.
	Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	1) ия;	8.2 Сандық деректерді өңдеуде статистикалық мәліметтерді талдау үшін бағдарламалар қолданылған. Кестелер, диаграммалар, графикалық талдау жасалған. Мәтіндік деректерді интерпретациялауда контент-талдау әдісі сыртқы саясатқа қатысты құжаттар мен мәлімдемелерді құрылымдық түрде талдауда қолданылған. Құжаттық мәліметтер базасы цифрлық архивтермен жұмыс, ҚР Сыртқы істер министрлігінің дерекқоры, халықаралық ұйымдардың ресми порталдарынан алынған деректер талданған.
		2) жоқ.	
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	
		1) ия;	
		2) жоқ.	
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	
		1) ия;	
		2) жоқ.	
			8.3 Бұл диссертацияда теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар мен заңдылықтар негізінен салыстырмалы-сараптамалық талдау, кейстік зерттеулер, Мемлекеттік және халықаралық құжаттарға, стратегиялық мәлімдемелерге жасалған контент-талдау арқылы негізделген. Алайда, эксперименттік зерттеулер бұл ғылыми салада (халықаралық қатынастар және сыртқы саясат) тікелей қолданылмайды, өйткені бұл — теориялық-қолданбалы сипаттағы зерттеу.

		Жұмыс халықаралық қатынастар саласына жатады, сондықтан педагогикалық эксперимент жүргізу міндетті емес. Иә, диссертацияда теориялық қорытындылар мен модельдер өзара байланыстар мен заңдылықтар арқылы негізделген. Эксперименттік растау бұл салада талап етілмейді және жүргізілмегені әдіснамалық тұрғыдан орынды. Модельдеу, салыстырмалы әдіс, тарихи-саяси талдау қолданылған – бұл жеткілікті негізделу болып саналады.
	8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған.	Расталған — диссертацияда Қазақстанның сыртқы саяси бағыты туралы маңызды тұжырымдар мен қорытындылар келтірілген. Олардың көпшілігі Қазақстан Республикасы Президентінің стратегиялық құжаттарына (мысалы, Қ. Тоқаевтың мақалаларына, Жолдауларына), ҚР Сыртқы істер министрлігі құжаттарына, ТМД, ЕАЭО, ШЫҰ, БҰҰ секілді халықаралық ұйымдардың мәліметтеріне, Бірқатар ғылыми еңбектер мен сараптамалық баяндамаларға сүйеніп жасалған. Негізгі мәлімдемелердің біразы нақты және сенімді дереккөздермен расталған. Сондықтан диссертациядағы мәлімдемелер ғылыми әдебиеттермен расталған деп бағаланады. Барлық маңызды тұжырымдар мен қағидаларды (әсіресе сыртқы саясаттағы нақты нәтижелерге қатысты) ғылыми монографиялармен, ғылыми журнал мақалаларымен және беделді халықаралық басылымдармен дәйектелген.
	8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі жеткілікті деп бағаланады. Жұмыста Қазақстан Республикасының сыртқы саясатына, көпвекторлы саясат ұстанымына қатысты отандық авторлардың еңбектері қамтылған; ҚР

			Президентінің стратегиялық құжаттарына (Жолдаулар, мақалалар) сілтемелер жасалған; Бірқатар халықаралық қатынастар теориясына қатысты классикалық еңбектерге сілтеме бар (реализм, неореализм, күштер балансы, орта держава тұжырымдары).
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы:	9.1
		1) бар;	Иә, диссертацияның теориялық маңыздылығы бар деп айтуға болады. Жұмыс қазіргі заманғы халықаралық қатынастар теориясындағы көпвекторлы сыртқы саясат принципін Қазақстан мысалында жан-жақты талдап, оның теориялық аспектілерін тереңдетеді. Көпвекторлы саясат ұғымын дәстүрлі күштер балансы, орта держава тұжырымдары аясында қайта қарастырып, халықаралық қатынастар теориясына жаңа түсінік пен әдістемелік тәсілдер ұсынады. Диссертацияда көпвекторлы саясаттың механизмдері мен факторларының өзара байланысы жүйелі түрде анықталып, теориялық модельдер қалыптастырылған. Жұмыста еліміздің көпвекторлы сыртқы саясатының теориялық негіздері мен практикалық іске асуы арасындағы өзара байланыс нақты мысалдармен көрсетілген. Осылайша, диссертация халықаралық қатынастар теориясына және сыртқы саясат зерттеулеріне қосымша теориялық құндылық береді.
		2) жоқ.	
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары:	
		1) ия;	9.2 Иә, диссертацияның практикалық маңыздылығы бар деп айтуға болады. Диссертация Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясатының принциптері мен механизмдерін нақты халықаралық саяси жағдайларда қолдануға бағытталған ұсынымдар береді. Зерттеу нәтижелері мемлекеттік сыртқы саясатты жоспарлау және жүзеге асыруда қолданылып, Қазақстанның халықаралық аренадағы позициясын нығайтуға үлес қосады. Жұмыс барысында анықталған проблемалар мен кедергілерді
		2) жоқ.	

			шешу жолдары, сондай-ақ тиімді стратегиялық тәсілдер мемлекеттік органдар мен дипломатиялық қызметкерлер үшін құнды құрал болады. Көпвекторлы саясаттың нақты жағдайларда қалай іске асырылатыны туралы аналитикалық материалдар практикаға пайдалы, соның ішінде аймақтық және жаһандық деңгейдегі дипломатиялық қатынастарды басқаруда. Сонымен қатар, диссертацияда ұсынылған модельдер мен әдістер Қазақстанның сыртқы саясатының болашақ бағыттарын қалыптастыруға негіз бола алады. Диссертацияның нәтижелері теориялық ғана емес, нақты қолданбалы сипатқа ие және мемлекеттік басқару практикасына тікелей ықпал етеді.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма?	9.3
		1) толығымен жаңа;	Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясатына қатысты бұрын қарастырылмаған немесе жетілдірілген тәсілдерді ішінара ұсынылған. Қазіргі халықаралық жағдайларға сай өзекті және жаңаша әдістерді ішінара қамтылған. Сыртқы саясаттың тиімділігін арттыруға бағытталған нақты және іске асырылатын ұсыныстар ішінара берілген.
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	Ұсыныстар Қазақстанның көпвекторлы саясатындағы нақты мәселелерді шешуге ішінара бағытталған, сипатқа ие.
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Мәтін анық, айқын, әрі кәсіби терминологиямен жазылған. Ғылыми стильді сақтаған. Бөлімдер бір-бірімен логикалық байланыста, мазмұны тақырыпқа сай әрі үйлесімді. Дереккөздерге нақты сілтемелер берілген.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы:	
		1) жоғары;	
		2) орташа;	
		3) орташадан төмен;	
		4) төмен.	
11.	Диссертацияға ескертулер		1. Мәтіннің кейбір тұстары тым ұзақ, мәтіннің көлемі үлкен, кей жерлерде фактологиялық мәліметтер мен оқиғалар тым егжей-тегжейлі баяндалғандықтан, негізгі ойлар байқалмай, оқырманға ауыр. Мысалы, дипломатиялық

		кездесулердің нақты даталары мен келісімдерінің егжей-тегжейі көбейіп кеткен. 2. Аналитикалық тереңдігіне келетін болсам, мәтінде көбіне сипаттау басым, яғни нақты аналитикалық қорытындылар аздау. Көпвекторлы саясаттың тиімділігі немесе шектеулері туралы талдау тереңдетілсе, ұсыныстармен толықтырса, ғылыми маңызы арта түсер еді. 3. Тілдік және стилдік бірізділігі мәтінде кей жерлерде формальды, кей тұстарында сөйлемдер күрделі әрі ұзын болып, оқуды қиындатады. Бұл мәселе мазмұнды қабылдауға кедергі болуы мүмкін. 4. Мәтін Қазақстанның көпвекторлы сыртқы саясатының «батыстық бағытының» қазіргі жағдайы мен келешегін жан-жақты қарастырады, бірақ фактілер мен деректерге тым көп көңіл бөлініп, кейде аналитикалық тереңдік пен мазмұндық айкындылық жетіспейді. 3.2 тарау біртұтас, алайда тым көп идея бір ғана мәтін ағымына жүктелген. Бір абзац ішінде бірнеше түрлі тақырып қамтылған: тарихи шолу, геосаяси теориялар, қазіргі саяси шешімдер, экономикалық деректер – бәрі бір-бірімен байланысты логикалық жіктелмей беріледі. Бұл оқырманға ойды ұғынып, құрылымды қабылдауға кедергі келтіреді. Мысалы: Мәтінді ішкі ішкі тараушаларға (подразделдерге) бөлуге болар еді. Ұсынысым • 3.2.1. Қазақстан мен Қытай қатынастары • 3.2.2. Еуразиялық интеграция және оның қайшылықтары • 3.2.3. Орталық Азиядағы өңірлік ынтымақтастық • 3.2.4. Транскаспий дәлізі және геосаяси баланстар
--	--	--

			• 3.2.5. Қазақстанның көпвекторлық дипломатиясы: теориялық қырлары Саяси-идеологиялық баға беруден аулақ болу керек. Сын: Кейбір бөліктерде автор тарапынан эмоциялық не идеологиялық реңк байқалады (“сатып алғаннан кейінгі өкініш”, “Ресей үстемдік құрылым ұсынды” және т.б.). Ұсыныс: Ғылыми бейтараптықты сақтау үшін бағалаушы және публицистикалық тіркестерді академиялық стильге бейімдеу қажет. Мысалы: • “Сатып алғаннан кейінгі өкініш” → “Бұл шешімнен кейін туындаған кері әсерлер...” • “Үстем құрылым” → “иерархиялық сипаттағы интеграциялық құрылым” Жалпы алғанда, мәтін мазмұн жағынан бай, мәселені жүйелі ашуға тырысқан, бірақ оны ғылыми стандарттарға жақындату үшін құрылымдық реттеу, теориялық талдауды күшейту, бейтарап стильге бейімдеу және дәйектеме жүйесін нақтылау қажет. Бұл сіздің диссертациялық тарауыңызды айтарлықтай кәсіби деңгейге көтереді. Артық идеализация (мінсіздендіру) байқалады Мәтінде Қазақстанның көпвекторлы саясаты біржақты жағымды тұрғыдан сипатталған. Алайда, бұл саясаттың ішкі қайшылықтары мен сын тудыратын аспектілері жеткілікті ашылмаған. Мысалы, Ресей мен Қытай сияқты державалар арасындағы ықпал үшін бәсекелестік жағдайында Қазақстанның «бейтарап» ұстанымы әрдайым нәтиже бере бермейді. Украинаға қатысты БҰҰ резолюцияларында Қазақстанның дауыс беруден тартынуы оның көпвекторлылығының шекараларын көрсетеді. Теориялық тұрғыдан «көпвекторлық» стратегияның құрылымдық шектеулері мен күштер тепе-теңдігі толық ашылмаған. Сыни көзқарастың жетіспеушілігі байқалады
--	--	--	--

		Қазақстанның көпвекторлы саясатының сыншылары бұл саясатты «сыртқы тәуелділіктерді басқару» емес, керісінше, стратегиялық нақты таңдаудан жалтару деп те бағалайды бұл көзқарастың мәтінде ескерілмеген. Мәселенің қазіргі жағдайы толық қамтылмаған Мәтінде Украинадағы соғыс, Ресейге салынған санкциялар, Қытайдың ШЫҰ немесе «Бір белдеу – бір жол» аясындағы экспансиясы секілді қазіргі геосаяси факторлардың Қазақстанның көпвекторлы стратегиясына қысымы жасай бастағаны ескерілмеген. Кейбір бөлімдерде нақты тұжырымның орнына декларативті сөйлемдер көп (мысалы: «Бұл саясат Қазақстанға жаһандық аренада өз мүдделерін қорғап, әртүрлі державалармен теңгерімді қатынас орнатуға мүмкіндік береді»). Қарама-қайшы пікірлер мен балама көзқарастарды салыстырудан қорықпау керек. 1. Теориялық тұғырнамаға негізделіп, Қазақстанның сыртқы саясатына конструктивистік немесе реалистік интерпретация жасауда аналитикалық тереңдік қажет . 2. Қазақстанның көпвекторлылығы қазіргі жағдайда қаншалықты тиімді? Ішкі қайшылықтар мен сыртқы қысымдар қалай әсер етуде?- деген сұрақтарда сыни көзқарас қосу керек. 3. Салыстырмалы талдау енгізу – Өзбекстан, Әзербайжан немесе Моңғолияның сыртқы саясаты мен Қазақстанды салыстыру арқылы көпвекторлықтың өзіндік ерекшеліктерін көрсету. 4. Қазіргі геосаяси дағдарыстарға сілтеме жасау – Украина, Таяу Шығыс, АҚШ-Қытай қатынастары және санкциялық саясат контекстінде Қазақстанның ұстанымын нақтырақ ашу.
--	--	---

		Қазақстанның геосаяси орналасуы мен әлеуетіне, еуразиялық және ортаазиялық интеграция арасындағы дилеммаға, Азиядағы державалар арасындағы бәсекелестің пен геосаяси тепе-теңдік мәселелеріне жақсы талдаулар жасаған. Мәтінде халықаралық қатынастар теорияларына (реализм, неолиберализм, конструктивизм, орта держава теориясы) жақсы талданған. Дей тұрсақта Қазақстанның сыртқы саяси ұстанымын талдауда теориялық аппараты кейбір тұстарда әлсіз көрінеді. Ұсыныс: Мәтінге мысалы ретінде “soft balancing”, “middle power diplomacy” немесе “complex interdependence” теорияларын кірістіру арқылы ғылыми талдауды тереңдетуге болады. Кей тұжырымдарда дерексіздік байқалады Мысалы: «Қазақстан көпірлік рөл атқаруда», «Қазақстан тепе-теңдік саясатын ұстануда» деген тұжырымдар дерексіз қалып қойған, яғни қандай механизмдер арқылы, қандай құралдармен жүзеге асырылатыны ашылмаған. Ұсыныс: Мұндай тұжырымдарды нақты құжаттармен, дипломатиялық стратегиялармен немесе нақты жылдардағы бастамалармен негіздеуге болады (мысалы, 2015 жылғы ҚР Сыртқы саяси тұжырымдамасы). Институционалдық өлшемі тереңірек талдауды қажет етеді Мәтінде АӨСШК мен ШЫҰ ұйымдары аталғанмен, олардың Қазақстан мүддесіне сай нақты қандай нәтижелер бергені немесе шектеулері көбірек көрсетілсе. Ұсыныс: Бұл ұйымдардың Қазақстан үшін қандай нақты артықшылықтары мен қауіптері болғанын саралау (мыс., ШЫҰ аясында Қытай мен Ресейдің ықпал балансы, АӨСШК-нің нақты тетіктерінің әлсіздігі).
--	--	---

			Орталық Азиядағы ішкі саяси контекстке көбірек көңіл бөлу керек еді Мәтінде Өзбекстанмен қарым-қатынастың жандануы ғана көрсетілген. Алайда Қырғызстандағы саяси тұрақсыздық, Тәжікстан-Қырғызстан шекаралық даулары, Түркіменстанның оқшау саясаты сияқты факторлар — өңірлік ынтымақтастықтың шектеулерін көрсетеді. Ұсыныс: Бұл шектеулер мен қауіптерді де көрсетіп, Қазақстанның қандай стратегиялар арқылы бұл тәуекелдерді азайтып отырғанын сипаттау маңызды.
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		Диссертанттың жариялаған ғылыми мақалаларындағы жеке авторлық үлесі ғылыми стильде сипатталып берілді. Бұл сипаттама диссертацияға қосымша ретінде немесе ғылыми кеңес алдында есеп беру үшін қолдануға лайық. Диссертация тақырыбы аясында дайындалған ғылыми жарияланымдар мен авторлық үлестің сипаттамасы 1. Nyshanbayev N.K., Tarman B., Tolen Zh., Samay A., Agybai Zh. The Republic of Kazakhstan's multi-vector foreign policy: Re-evaluation under president Tokayev // Kasetsart Journal of Social Sciences. – 2024. – Vol. 45, No. 3. – P. 915–924. Диссертация авторы мақалада көпвекторлы саясаттың жаңа кезеңдегі теориялық интерпретациясына байланысты тұжырымдаманы ұсынды, сондай-ақ кіріспе мен қорытынды бөлімдерін және әдеби шолу құрылымын әзірледі. Автордың үлесі шамамен 35% құрайды. 2. Nyshanbayev N.K., Bekov K., Baizakova Z., Alipbayev A. The Republic of Kazakhstan's multi-vector foreign policy // New Perspectives. – 2024. – Vol. 33, No. 1. Бұл мақалада диссертант зерттеу тұжырымдамасын айқындауға, теориялық әдіснамалық негізді қалыптастыруға, редакциялық үйлестіруді жүзеге асыруға

		белсенді түрде қатысқан. Авторлық үлесі 40% деп бағаланады. 3. Nyshanbayev N.K., Augan M., Almaz M., Baiymbetova Z. Central Asia in a changing world: Understanding the impact of the Russia-Ukraine conflict // Kasetsart Journal of Social Sciences. – 2024. – Vol. 45, No. 4. – P. 1373–1382. Мақалада диссертант Орталық Азиядағы геосаяси трансформациялардың сипаттамасын жасап, Ресей–Украина қақтығысының өңірлік әсеріне қатысты аналитикалық шолуға үлес қосты. Авторлық үлесі 30%. 4. Nyshanbayev N.K., Tolen Zh.M., Agybai Zh.R. Central Asia region in the system of international relations: a conceptual analysis // Вестник КазНУ. – 2020. – №92(4). – С. 39–47. Автор өңірлік жүйелерді сараптау мен концептуалды негізді қалыптастыруда жетекші рөл атқарды. Авторлық үлесі 50% көлемінде бағаланады. 5. Нышанбаев Н.К., Толен Ж.М. Основы территориальных вопросов постсоветской Центральной Азии: критический анализ // Вестник КазНУ. – 2021. – №96(4). – С. 60–68. Диссертация авторы тарихи-картографиялық шолу мен аумақтық мәселелерді халықаралық құқық тұрғысынан талдауға басымдық беріп, мақаланың негізгі концептуалды құрылымын әзірледі. Авторлық үлесі 60%. 6. Нышанбаев Н.К., Айтымбетов Н. Қазіргі қазақстандық жастардың саяси мәдениетінің өзгеруіне цифрлы технологиялардың ықпалы // ҚазҰУ Хабаршысы. Тарих сериясы. – 2021. – №101(2). – Б. 118–127. Бұл мақалада диссертант зерттеу нысанын анықтап, теориялық-методологиялық негіздеме жасап, цифрландыру үдерісінің саяси мәдениетке ықпалын зерделеді. Авторлық үлесі 55%.
--	--	---

		7. Nyshanbayev N.K., Tolen Zh.M. The role of the state in socio-political, economic development in international practice: politological analysis // Socio-Humanitarian Journal Al-Farabi. – 2020. – №3(71). – P. 118–129. Мақалада диссертант мемлекет рөлінің интерпретациясын халықаралық тәжірибеде салыстырмалы түрде талдап, құрылымдық негіздерін әзірледі. Авторлық үлесі 50%. 8. Nyshanbayev N.K., Aitymbetov N. The impact of the digitalization process on democratic political institutions and public administration: in the example of the Republic of Kazakhstan // Al-Farabi. – 2022. – №77(1). – P. 142–151. Диссертация авторы цифрлық трансформацияның мемлекеттік басқару құрылымдарына ықпалын талдап, тәжірибелік мысалдар негізінде қорытындылар ұсынды. Авторлық үлесі 45%. 9. Nyshanbayev N.K., Tolen Zh.M. The role of al-Farabi and Abai Kunanbayev in the formation of the identity of the Kazakh people in the XXI century // Adam alemi. – 2021. – №87(1). – P. 78–90. Автор мақалада тарихи тұлғалардың рухани мұрасын ұлттық бірегейлікпен байланыстыра отырып, мәдени-философиялық бағытта құрылымдалған бөлімдерді дайындады. Авторлық үлесі 40%. 10. Nyshanbayev N.K., Kukeeva F.T., Augan M.A., Aitymbetov N. The Role of International Organizations in the Foreign Policy of Kazakhstan // Adam alemi. – 2022. – №2(92). – P. 133–140. Бұл еңбекте диссертант халықаралық ұйымдардың (БҰҰ, ШЫҰ, ЕҚЫҰ) Қазақстан сыртқы саясатындағы орнын сипаттай отырып, эмпирикалық деректерді жинақтады. Авторлық үлесі 30%.
--	--	--

		11. Nyshanbayev N.K., Tolen Zh.M. Why the world needs a stable world order? // Scientific Collection «InterConf». – 2020. – №34. – Melbourne, Australia. Мақала мазмұны мен құрылымы диссертант тарапынан толыққанды қалыптастырылып, халықаралық қатынастарда тұрақтылық мәселесіне қатысты негізгі ұстанымдар ұсынылды. Авторлық үлесі 60%. 12. Nyshanbayev N.K. The principle of multi-vector approach in the foreign policy of states in modern international relations: in the example of the Republic of Kazakhstan // Туран университеті халықаралық конференциясы. – 2020. Бұл ғылыми мақала диссертанттың жеке авторлығымен дайындалып, диссертациялық жұмыстың теориялық негізін құрайды. Авторлық үлесі 100%. әрбір ғылыми жарияланым бойынша диссертанттың үлесі сипатталып, пайызбен көрсетілген. Үлес мөлшері авторлық реттілікке, мәтіннің мазмұндық құрылымына қосқан үлесіне, идеяның авторлығына және зерттеу нәтижелерін ұсыну жауапкершілігіне байланысты бағаланды. Бірнеше авторлы мақалаларда диссертант жетекші автор, кей мақалаларда бірінші автор болмаса да, негізгі идея мен құрылымдық бөлімдерге айтарлықтай үлес қосқан. Авторлық үлес ғылыми этикаға сай анықталған,, әріптестерімен келісу негізінде бекітілген.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)	Диссертациялық жұмыс ғылыми жаңашылдығы, теориялық негізділігі және практикалық маңыздылығы тұрғысынан қойылатын талаптарға толық сәйкес келеді. Зерттеу нәтижелері халықаралық қатынастар теориясы мен Қазақстан Республикасының сыртқы саясаты мәселелерін терең әрі жан-жақты түсінуге мүмкіндік береді. Жоғарыда келтірілген бағалау мен негіздемелерге сүйене отырып, Нышанбаев Нурболат Кайратовичке «8D03105 – Халықаралық қатынастар»

			білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруді ұсынамын.
--	--	--	--

Ресми рецензенттер пікірлерінде келесі шешімдердің бірін көрсетеді:

1) философия докторы (PhD) немесе бейіні бойынша доктор дәрежесін беру;

2) диссертацияны пысықтауға жіберу (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайлардан басқа);

3) философия докторы (PhD) немесе бейіні бойынша доктор ғылыми дәрежесін беруден бас тарту

Ресми рецензенттер пікірлерінің көшірмелері докторантқа диссертация қорғауға дейін кемінде 5 (бес) жұмыс күнінен кешіктірілмей беріледі.

Ресми рецензент:

Қазақ Халықаралық Қатынастар және Әлем Тілдері
Университетінің қауымдастырылған профессоры,
саяси ғылымдарының кандидаты

Изтаева В.А.
(Аты-жөні)